

Is deze straat voorbestemd voor bewoners met problemen?

Author(s)

Nio, Ivan; Welschen, Saskia; Majoor, Stan; Veldboer, Lex

Publication date

2022

Document Version

Final published version

Published in

Leefbaarheid en veiligheid

[Link to publication](#)**Citation for published version (APA):**

Nio, I., Welschen, S., Majoor, S., & Veldboer, L. (2022). Is deze straat voorbestemd voor bewoners met problemen? In G. Helleman, B. Herder, B. Kokkeler, K. Rusinovic, & H. van der Veen (Eds.), *Leefbaarheid en veiligheid* Platform Stad en Wijk. <https://sway.office.com/2cgOjHlGpZYgNw4T?ref=Link>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact/questions>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

1. ARTIKEL "Is deze straat voorbestemd voor bewoners met problemen?"

Door de concentratie van kwetsbare huishoudens staat het samenleven in sommige buurten steeds meer onder druk. Of dit tot grote problemen leidt hangt af van de veerkracht in een buurt. Er is echter nog te weinig aandacht voor het dagelijks samenleven in een straat, een wooncomplex en een portiek. Dit zijn de ruimten waar buren direct met elkaar te maken hebben. Wat zijn op dit schaalniveau sociale en fysiek-ruimtelijke handvatten om harmonieus samenleven, alledaagse attentie en onderlinge zorgzaamheid te bevorderen?

Ivan Nio, Saskia Welschen, Stan Majoor, Lex Veldboer

De Kersenboomstraat in Amsterdam-Noord. In de afgelopen jaren is er veel veranderd in de straat. Oude bewoners vertrokken en in de vrijgekomen huizen komen steeds vaker bewoners met maatschappelijke problemen te wonen. Marja woont al dertig jaar in het midden van de straat en heeft de wijk zien veranderen. Ze maakt zich zorgen. Zorgen om de groeiende armoede en de toenemende burenruzies. In dit deel van Amsterdam-Noord, zo vertelt Marja, is altijd een sterke onderlinge zorgzaamheid geweest. Als Tante Bep 's ochtends de gordijnen dicht liet, stond Marja voor de deur om te checken of alles in orde was. Ook nu de straat verandert, probeert Marja die saamhorigheid vast te houden. Ze voelt zich soms net een hulpverlener; ze helpt regelmatig om een crisis op te lossen – al is het midden in de nacht. Maar het wordt steeds lastiger, verzucht ze. Waarom lijkt het alsof deze straat voorbestemd is voor bewoners met problemen? Kunnen zij niet wat eerlijker over de stad worden verdeeld?

Lokale druk op het samenleven

Het verhaal van Marja staat niet op zichzelf. In diverse onderzoeksprojecten in Amsterdam, zoals [‘Toegankelijkheid in divers perspectief’](#) en [‘Buurtdragers in de Couperusbuurt’](#), en persoonlijke communicatie, vangen we signalen op dat de concentratie van kwetsbare huishoudens in sommige straten, complexen en portieken tot moeilijkheden en vraagstukken leidt. Bijvoorbeeld als het gaat om (geluids)overlast, spanningen tussen burens, gevoelens van onveiligheid en een toenemende onverschilligheid. Die signalen komen van sociaal werkers, corporatiemedewerkers, gebiedsmakelaars en bewoners. Problemen kunnen niet (alleen) worden afgeschoven op zogenaamde kwetsbare bewoners (mensen met een psychiatrische of verstandelijke beperking, voormalig dak- en thuislozen en statushouders). Er zijn meer groepen bewoners die het moeilijk hebben, zoals ouderen en mensen die in armoede leven. Werken aan community building, aldus een welzijnswerker in Amsterdam-Noord, is in dit soort buurten en straten ‘dweilen met de kraan open’. Het samenleven staat in deze wijken onder druk. Van dat samenleven wordt bovendien extra veel verwacht vanwege de opgave vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) dat bewoners in de eerste plaats voor zichzelf en elkaar zorgen. Het is de vraag of die opgave realistisch is in buurten en straten die voor het overgrote deel uit kwetsbare huishoudens bestaan.

Als het dweilen met de kraan open is, kan het nodig zijn om de kraan dichtter te draaien door te sturen op instroom van kwetsbare groepen. Wij stellen dat daarnaast met sociale en fysiek-ruimtelijke interventies de nieuwe instroom en toenemende concentratie van kwetsbare huishoudens is op te vangen. Of en op welke manier de toename van kwetsbare bewoners in een buurt tot problemen leidt, is onder meer afhankelijk van de veerkracht die in een buurt te vinden is ([Leidelmeijer, Frissen & Van Iersel, 2020](#)). In buurten met (meer) veerkracht handelen bewoners actief en pakken ze (sociale) kwesties aan. Sommige buurten scoren beter op veerkracht, ook al is het niet altijd duidelijk welke factoren daarin doorslaggevend zijn. Er is dan ook een urgente behoefte aan meer inzicht in deze dynamiek en aan handelingsperspectieven.

Straat en woonblok niet in beeld

De meeste analyses van veerkracht richten zich op het niveau van de buurt. Er is nog weinig aandacht voor de impact van de concentratie van kwetsbare huishoudens op het niveau van de straat, het blok en het portiek. Dit is een belangrijke lacune, omdat juist in straten en woongebouwen het dagelijks samenleven vorm krijgt en de meeste directe ontmoetingen en interacties plaatsvinden. Wij denken dat het goed is in de discussie over veerkracht veel specifieker te kijken naar het schaalniveau van woonblok en straat, omdat dit tot andere vraagstukken en mogelijke inzichten leidt dan het buurtniveau. Juist op dit lagere schaalniveau vinden we allerlei overgangszones van het private naar het publieke domein waar burens elkaar tegen komen. Bijvoorbeeld collectieve ruimten als de portiek, de galerij, de lift, het hof, de binnentuin en de stoep. Burens zijn ook gezamenlijk verantwoordelijk voor het gebruik en de ordelijkheid van deze ruimten. Ze hebben in die overgangszones met elkaar ‘te dealen’, en de interacties zijn hier minder vrijblijvend dan in de openbare ruimte.

Ons onderzoek laat een aantal terreinen zien waarop interventies gedaan kunnen worden om de veerkracht op blokniveau te bevorderen, zowel in sociaal als fysiek-ruimtelijk opzicht.

Ondersteun bestaande informele netwerken

Voor de sociale sleutel van veerkracht is het belangrijk om rekening te houden met de sociale samenhang in een straat of woonblok. Dat gaat over de mate waarin burens elkaar kennen en contact hebben. Dat zagen wij duidelijk terug in de oude arbeiderswijken van Amsterdam-Noord. Een historisch gegroeid gemeenschapsgevoel vormt daar een sociaal vangnet tussen bewoners. In Amsterdam Holendrecht zagen we in het onderzoeksproject '[Sociaal schaduwwerk in een wijk in Amsterdam Zuidoost](#)' dat informele netwerken essentieel zijn voor onderlinge zorg in een context van hardnekkige armoede en wantrouwen richting formele instanties. Actieve bewoners bieden hier op vrijwillige basis lichte vormen van ondersteuning en ontmoeting. Om de veerkracht van een blok of complex te bevorderen is het van belang om juist in deze buurten actieve bewoners in hun rol te erkennen en te ondersteunen.

Bevorder lichte vormen van onderlinge verbondenheid

Daar waar geen sprake is van historisch gegroeide sociale samenhang, kunnen lichtere vormen van sociaal contact toch leiden tot veerkracht. [Kremer en anderen \(2019\)](#) beschrijven hoe in de trappenhuisen van portiekflats een 'alledaagse attentheid' kan bestaan, op wat vluchtiger contact gebaseerde ondersteuning tussen burens. Daarvoor zijn wel gerichte interventies nodig. Zo is het volgens de auteurs onder meer van belang dat er een duidelijk, centraal punt wordt ingericht waar bewoners kunnen aankloppen als zij zich zorgen maken over hun burens. Wij denken daarnaast aan het inrichten van laagdrempelige ontmoetingsvoorzieningen op blokniveau en het ondersteunen van bewoners die sociaal schaduwwerk verrichten in en vanuit een specifiek blok.

De rol van professionals

Professionals in de frontlinie – waaronder welzijnswerkers en sociaal beheerders van corporaties - vervullen hierbij een belangrijke rol. Zij zouden zich in dit soort straten en blokken moeten richten op samenlevingsopbouw, *slow social work*, en het verstevigen van de positie van actieve bewoners ([Welschen en Veldboer, 2019](#)). Maar ook op het versterken van connecties tussen bewoners en

formele partijen of de overheid. Dat vergt een professional die veel tijd in de buurt of straat kan doorbrengen, die buiten de lijntjes durft te kleuren en die goed kan verbinden. Daarnaast is de manier waarop professionals, semi-professionals en vrijwilligers samenwerken rondom bepaalde complexen bepalend voor de veerkracht.

Openbare ruimte en voorzieningen

De fysiek-ruimtelijke dimensie van een veerkrachtige buurt heeft allereerst te maken met de verblijfskwaliteit van de openbare ruimte. Zorg daarom voor veilige looproutes, waar bankjes staan. Ondersteun buurtwinkels en een sociale infrastructuur met kleinschalige ontmoetingsplekken. Leerpunt van twee jaar corona is hoe belangrijk een prettige openbare ruimte en buurtvoorzieningen zijn voor mensen met een klein netwerk. Ook overgangszones tussen de woning en de openbare ruimte – zoals de voortuin, de plint en de stoep - zijn van essentieel belang voor het ontstaan van lichte contacten, zoals onder andere blijkt uit ons [onderzoek naar de woonstraat](#).

Gemeenschappelijke ruimten in complexen

Van belang is ook een zorgvuldig ontwerp en beheer van gemeenschappelijke ruimten in wooncomplexen. Trappenhuizen, portieken en galerijen moeten meer zijn dan alleen functionele ontsluitingen. Ze kunnen door het ontwerp – zoals een extra brede galerij - ook plekken zijn die uitnodigen tot informele contacten ([Mantingh & Duivenvoorden, 2021](#)). Daarnaast kunnen een goed beheerde gemeenschappelijke binnentuin en een ontmoetingsvoorziening in een wooncomplex de interacties tussen burens en het samenleven vergemakkelijken.

Schaal en sociale mix

Het vraagstuk van het samenleven tussen verschillende groepen hangt ook af van de schaal van het woonblok of complex. Een grootschalig woonblok leidt tot andere vraagstukken voor het samenleven dan een kleine portiekflat of een woonstraat. Sommige complexen zijn een VvE, waardoor bewoners een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben voor beheer en onderhoud. Er is meer inzicht nodig in complexen van uiteenlopende schaal waar de concentratie aan kwetsbare huishoudens is toegenomen. Bijzondere projecten van gemengd wonen met kwetsbare bewoners en 'gewone' huurders blijken onder voorwaarden succesvol te kunnen zijn ([Davelaar, 2020](#)). Wat valt er voor grotere, reguliere complexen te leren van bijzondere woonconcepten qua schaal van samenleven, sociale mix, collectieve voorzieningen en beheer?

Kennisontwikkeling

Harmonieus samenleven is een middel voor bewoners: voor onderlinge zorgzaamheid, voor leefbaarheid en veiligheid. Dat samenleven wordt beïnvloed door informele netwerken en de ondersteuning daarvan, lichte vormen van onderling contact en alledaagse attentie, professionals op het gebied van sociaal werk, de openbare ruimte en voorzieningen in buurten, gemeenschappelijke ruimten in complexen, en de schaal en de sociale mix van het woonblok. Er is meer onderzoek nodig naar de vraag hoe het samenleven op het laagste schaalniveau wordt bevorderd en hoe de genoemde terreinen van invloed zijn en de manier waarop ze in elkaar grijpen. Wij stellen dat in combinaties van sociale en fysiek-ruimtelijke interventies de sleutels liggen om de veerkracht op straat- en blokniveau te bevorderen.

Een daaraan gerelateerde kwestie is het handelingsperspectief voor professionals, semi-professionals en vrijwilligers/bewoners. In sommige straten of complexen speelt de professional een belangrijke rol bij het ondersteunen van samenlevingsopbouw. Professionals in de frontlinie zouden daar op die plekken ruimte voor moeten krijgen. Tegelijk zijn er ook voorbeelden waar bewoners het

samenleven onderling harmonieus organiseren en waar minder professionele inzet nodig is. Daarom is het belangrijk om niet alleen onderzoek te doen op plekken waar samenleven moeizaam gaat, maar ook naar *best practices*. Dit moet concrete handvatten bieden aan spelers in de praktijk: medewerkers van corporaties, welzijnswerkers en andere frontlinie professionals in de wijk. En niet te vergeten, aan actieve bewoners zoals Marja.